

การเปลี่ยนอิทธิพลของศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและ เทคโนโลยีต่างชาติต่อลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งใน พระบรมมหาราชวัง

The Transformation of Art, Architecture and International Technology Influenced to Throne Hall Architecture in Grand Palace, Thailand

ธนัชพงศ์ เมธีปิยวัฒน์^{1*} อรศิริ ปานิน² และวุฒิพงษ์ หัววงศ์³

¹นิสิตหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวชาสิ่งแวดล้อมสรรศ์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

²ศาสตราจารย์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

Thanatphong Methhepiyawat^{1*} Ornsiri Panin²
and Vudipong Davivongs³

¹*Ph.D. Candidates in Built Environment, Faculty of Architecture,
Kasetsart University, Bangkok, Thailand, 10900

²Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture,
Kasetsart University, Bangkok, Thailand, 10900

³Associate Professor, Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture,
Kasetsart University, Bangkok, Thailand, 10900

*E-Mail: thanatphongm@hotmail.com

บทคัดย่อ

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังมีการเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อลักษณะทางสถาปัตยกรรมพระที่นั่ง คือ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีต่างชาติต่อลักษณะ สถาปัตยกรรมพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ว่าประกอบด้วยอิทธิพลของชาติใด ลักษณะใด และส่งผลต่อลักษณะ สถาปัตยกรรมพระที่นั่งอย่างไร ด้วยกระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพ ผ่านการศึกษาจากเอกสารขั้นพื้นฐาน ร่วมกับการสังเกต จากสถานที่จริง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการศึกษา จากการศึกษาพบว่าศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีต่างชาติล้วนมีอิทธิพลต่อลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังในทุกรชสมัย และได้รับ อิทธิพลคดิความเชื่อสืบเนื่องมาจากการสมัยอยุธยา ลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงแต่มีลักษณะ สถาปัตยกรรมไทยประเพณีกำกับอยู่เสมอ ผสมผสานกับชาติต่าง ๆ เป็นช่วง ๆ ในลักษณะค่อย ๆ แปรเปลี่ยน นอกจากนั้น ยังสันนิษฐานได้ว่า yang ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ อีกด้วย

คำสำคัญ: การเปลี่ยน, อิทธิพล, สถาปัตยกรรม, ต่างชาติ, พระที่นั่ง

Abstract

The transformation of throne hall architecture appearance is influenced by the international art, architecture and technology. This article is to study about the transformation of the international art, architecture and technology that influenced to throne hall architecture in terms of nation, character and how to affect to the architecture of throne hall. The qualitative research, content analysis and observation are analyzed that all above and the belief from Ayutthaya era are influenced to throne hall architecture in all reigns. Although the international factors gradually transform them evidently, Thai architecture and culture are still remain. Besides that other factors are also influenced to the throne hall architecture transformation.

Keywords: Transformation, Influence, Architecture, International, Throne Hall

Received: November 2, 2021; **Revised:** December 24, 2021; **Accepted:** December 27, 2021

1. บทนำ

พระบรมหาราชวังแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากจะเป็นมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมทุกแขนงอันมีคุณค่าของชาติแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของราชอาณาจักรในด้านการเมืองการปกครอง และยังเป็นศูนย์กลางศาสนาจารีกด้วย เมื่อปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกรุงรัตนโกสินทร์โดยมีกรุงศรีอยุธยา อดีตราชธานี เป็นต้นแบบ เพื่อสะท้อนความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและมั่นคงของสยามประเทศให้ปรากฏแก่นานาอารยประเทศอีกรั้งหนึ่ง ลักษณะสถาปัตยกรรมขององค์พระที่นั่งในพระบรมหาราชวังที่ถูกสร้างขึ้นในแต่ละสมัยล้วนปฏิเสธไม่ได้ว่าได้รับอิทธิพลจากต่างชาติ ทั้งในด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งมีการแปรเปลี่ยนที่นาสนใจและควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้า นอกจากนั้นลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เป็นตั้งบันทึกทางประวัติศาสตร์ ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวผ่านการตีความลักษณะทางสถาปัตยกรรม อันสามารถตีความถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง คติความเชื่อ และมติที่นั่น ฯ ได้อีกด้วย

การศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งในพระบรมหาราชวังมักจำกัดในเชิงกายภาพ รูปแบบ รูปทรง เท่านั้น นับจากสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทซึ่งสร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 9 ถึง 4 องค์ ได้ปรากฏอิทธิพลจากต่างชาติมาโดยตลอดทุกรัชสมัย ทั้งในด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีในรูปแบบแปรเปลี่ยน แตกต่างกันไป ในขณะที่คติไตรภูมิยังทรงอิทธิพลควบคู่สถาบันพระมหาภัตtriย์สืบทอดมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา กระชั้งปีกน้ำ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น บันไดเลื่อน และเทคโนโลยีการก่อสร้างอันทันสมัยในพระที่นั่งบรมราชฯ อิทธิพลจากต่างชาตินี้ จึงเป็นประเด็นที่นาสนใจในการศึกษาค้นคว้าถึงการแปรเปลี่ยนของอิทธิพลต่างชาติต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมพระที่นั่ง ในพระบรมหาราชวัง

การศึกษานี้จึงมุ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะสถาปัตยกรรมขององค์พระที่นั่งในพระบรมหาราชวังโดยเรียงลำดับ ตามช่วงเวลา ว่ามีการแปรเปลี่ยนลักษณะอย่างไร ได้รับอิทธิพลต่างชาติปีกน้ำในด้านใดบ้าง และวิเคราะห์ถึงเหตุผลในการแปรเปลี่ยน ด้วยกระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบการศึกษาจากเอกสาร และการสังเกตจากสถานที่จริง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มามิเคราะห์ถึงการแปรเปลี่ยนอิทธิพลต่างชาติต่อลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งในพระบรมหาราชวัง โดยมีข้อบทการศึกษาเฉพาะลักษณะรูปแบบ รูปทรง การใช้งาน เทคโนโลยี ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมต่างชาติที่ปีกน้ำ ว่ามีชาติใด รูปแบบ รูปทรง และเทคโนโลยีใดที่มีอิทธิพลต่อลักษณะทางสถาปัตยกรรมพระที่นั่งในพระบรมหาราชวัง ทั้งภายนอกและภายใน โดยมีได้หมายรวมถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในพระที่นั่ง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการประเมินของอิทธิพลศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีต่างชาติต่อลักษณะสถาปัตยกรรม พระที่นั่ง ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อใช้ใจถึงอิทธิพลของต่างชาติว่ามีชาติใดและลักษณะที่แสดงอิทธิพลอย่างไรต่อพระที่นั่ง ในพระบรมมหาราชวัง อีกทั้งอิทธิพลดังกล่าวมีลักษณะการประเมินอย่างไร เพราะเหตุใด อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ในการเข้าใจ และเป็นข้อมูลสำคัญที่ต้องการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความนี้ดำเนินการวิจัยโดยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ร่วมกับการการสังเกต (Observation) จากสถานที่จริง คือ เขตพระราชฐานชั้นนอก และชั้นกลาง ในพระบรมมหาราชวัง และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปผลจากการศึกษา

ภาพที่ 1 หมู่พระมหามณฑีย์ (ซ้าย) ภายในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน (ขวา)

ที่มา: แน่น้อย ศักดิ์ศรี และคณะ (2531)

ภาพที่ 2 พระที่นั่งบรมราชนิเวศน์ และพระที่นั่งเทวารัตน์สภาน (ซ้าย)

ภายในพระที่นั่งบรมราชนิเวศน์ (ขวา)

ที่มา: พระที่นั่งบรมราชนิเวศน์ (2550)

4. ผลการวิจัย

4.1 ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1-3

เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ราชสำนักได้มีการติดต่อกับต่างชาติทั้งในด้านการค้าและการทูตแต่เดิมมาอยู่แล้วทั้งสิ้น ทั้งจากจีนและชาติตะวันตก ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ยังคงดำเนินต่อเนื่องมาอย่างสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อแรกสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระนครแห่งใหม่นี้ให้เจริญรุ่งเรืองดงาม ตามอย่างอยุธยาโดยเร็วที่สุด (แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2507) หมู่พระมหามณฑีย์และพระมหาปราสาท ได้ถูกสร้างตามอย่างทั้งคติ รูปแบบ รูปทรงและเทคโนโลยี จากข้างและวัดสุดบุางส่วนจากอยุธยาธานีเดิมเพื่อเป็นการประทัยด้วย หมู่พระมหามณฑีย์นี้เป็นหมู่พระที่นั่ง อันสำคัญยิ่งเนื่องจากเป็นที่ประทับตลอดรัชสมัยรัชกาลที่ 1 - 3 รวมทั้งใช้ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเบกและพระราชพิธีเฉลิม พระราชบัลลังก์สืบเนื่องมาทุกรัชกาล (แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2507)

รัชกาลที่ 1 พระมหามณฑีย์ซึ่งสร้างในแบบสถาปัตยกรรมไทยตามอย่างอยุธยาอันประณีตและดงามยิ่ง ประกอบด้วยพระที่นั่งใหญ่น้อย 7 องค์ ด้วยกัน (ภาพที่ 1) พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานมีการประดับประดาตกแต่งล้ำค่าเป็นไปตามคติ ความเชื่อและลักษณะอย่างไทยแท้ เช่น มีช่อฟ้า ใบระกา นาคสะตุ้ง และหางทรงส์ เป็นต้น ภาพเขียนภายในเขียนเรื่อง รามเกียรติ ภาพธอรณะเทวบุตรและอธรรมะเทวบุตร คาดว่าเขียนเพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ 6 และภาพดวงตรา 6 ดวง คาดว่าเขียนในสมัยรัชกาลที่ 4 (แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2507)

แม้จะทรงมีพระบรมราโชบายสีบลูอดรักษาคติไทยตามอย่างโบราณราชประเพณีจากอยุธยาไว้อย่างเหนียวแน่นทุกประการ ตั้งแต่การเลือกทำเล การขุดคุคูลองรอบพระนครให้ประชาชนได้แข่งเรือและป้องกันข้าศึก การจัดวางผังแบบนาคนาม อิทธิพล จากต่างชาติสามารถสอดแทรกประภูมิในพระบรมมหาราชวัง ในรูปแบบภาพเขียนคือศิลปกรรมแบบจีนในหมู่พระมหามณฑีย์ หรือ ในลักษณะการยอมรับเอกสารติดความเชือ ปราภูมิภาพเขียนที่หลังบานพระทวารท้องพระโรงฯ ที่นั่งจักรพรรดิพิมานและพระที่นั่งไฟศาลา หักขัมเป็นรูปเสี้ยววงเงียบสิงห์ และหน้าบานพระบัญชรเป็นภาพเขียนทองลายมงคลแปดแบบคติความเชือแบบจีน นอกจากนั้น ผนังภายในหอพระราตุমณฑียังเขียนภาพสีน้ำเป็นลวดลายเครื่องมงคลและเครื่องบูชาตามแบบจีน แสดงถึงการยอมรับ คติความเชือแบบจีนเข้าสู่ราชสำนักอย่างชัดเจน

ภาพที่ 2 พระที่นั่งบรมราชสติตย์มหึการ และพระที่นั่งเทวารัณย์สกวา (ซ้าย)
ภายในพระที่นั่งบรมราชสติตย์มหึการ (ขวา)

รัชกาลที่ 2 แม้ในสมัยรัชกาลที่ 1 จักรพรรดิจกอรับถุจากประเทศโปรตุเกสอันแสดงถึงการติดต่อกับตะวันตกอย่างเปิดเผยแล้วก็ตาม แต่ความเป็นตะวันตกยังมิได้ทรงอิทธิพลประกายในพระที่นั่งเหมือนอย่างจีน กระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 2 ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยพึงพิจารณาการค้ากับจีนและต่างชาติเป็นหลัก (จุลจักรพงษ์, 2560) จึงอิทธิพลทั้งจีนและตะวันตกได้เด่นชัดขึ้นทั้งในลักษณะศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีในการก่อสร้าง อิทธิพลจากจีนมีบทบาทมากยิ่งขึ้นจากหลักฐานการสร้างมุขกระสันซึ่งมีลักษณะอย่างจีนต่อเติมขึ้นในหมู่พระมหาณเตียรอย่างไทย (ภาพที่ 4) นับเป็นการผสมผสานซึ่งกันๆ ที่จะแตกต่างจากคติเดิม เช่นเดิมในไทยจีนสามารถต่อติดเป็นเนื้อเดียวกันได้ โดยเฉพาะส่วนข้าวที่ถูกขุดและขยายเพิ่มเติมจากสมัยรัชกาลที่ 1 ในลักษณะเลียนแบบส่วนจีนซึ่งได้รับความนิยมมากในราชสำนักและผู้มั่งคั่งชาวจีน ส่วนข้าวที่มีทั้งการขุดสร้าง สร้างขาจ่องลง เป็นเกาะใหญ่น้อย มีการสร้างตึกแบบฝรั่งและเก่งจีนเรียงรายมากกว่า 100 เก่ง และโปรดให้ประชาชนเข้าชมได้ รวมทั้งใช้ในการรับรองแขกเมืองต่างๆ กล่าวกันว่าเป็นส่วนที่งดงามยิ่งประกายเป็นพระเกียรติยศเลื่องลือไปยังนานาประเทศ เป็นที่น่าเสียดายว่าส่วนข้าวได้ถูกรื้อลงแล้วคงเหลือเพียงซุ้มประตูส่วนข้าว (ภาพที่ 5) และเก่งนารายณ์แสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมจีนที่รุ่งเรืองและประภาศตัวตนซึ่งแจ้งในพระบรมหาราชวังในยุคหนึ่ง (ภาพที่ 6) ศิลปกรรมยังคงประกายดังเช่นรัชกาลที่ 1 คือมุขกระสันหอพระราศทุมณเตียรเรียนภาพสินี้เป็นลวดลายเครื่องของมงคลและเครื่องบูชาตามแบบจีน (แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2507) (ภาพที่ 3) แม้สถาปัตยกรรมจีนและตะวันตกจะสามารถเข้ามาได้อิทธิพลในพระบรมหาราชวังได้แล้วก็ตาม แต่ยังไม่สามารถแสดงตนในฐานานุสกัดของพระที่นั่งได้ แสดงถึงคติความเชื่อแบบไทยยังคงตรึงใจアナเขตในพระบรมหาราชวังไว้ได้ หากแต่ไม่ปิดกันในการยอมรับเวลาเข้ามาผ่านและประกอบในส่วนที่ไม่สำคัญนัก

ภาพที่ 4 อัฒจันทร์ทางขึ้นมุขกระสันด้านหลังหอพระสุลาลัยพมาน (ขวา) ทางเข้ามุขกระสันด้านหน้าหอพระสุลาลัยพมาน (ซ้าย)
ที่มา: แน่ง อ้อย ศักดิ์ศรี (2537)

ภาพที่ 5 ชั้มประตุมังกรเล่นลม เข้าสู่สวนขวา
ที่มา: แน่น้อย ศักดิ์ศรี (2537)

ภาพที่ 6 เก่งนารายณ์ในหมู่พระมหามณฑึร
ที่มา: แน่น้อย ศักดิ์ศรี (2537)

อิทธิพลจากจีนอันเด่นชัดขึ้นนี้ อาจเกิดจากการค้าและควบค้าชาวจีนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ในรัชสมัยนี้ ยังทรงส่งทูตไปยังประเทศจีนและจีนเองก็ถือว่าไทยเป็นเมืองขึ้นอีกด้วย (จุลจักรพงษ์, 2560) รวมทั้งการสมาคมกับชาติต่างๆ วันตกเช่น เกิดกงสุลโปรตุเกส และการรับทูตจากอังกฤษ อาจเป็นเหตุให้ปรากฏว่าการตระวันตกในสวนข้าวได้ยังเช่นกัน

รัชกาลที่ 3 ในสมัยนี้มีการสมาคมกับต่างชาติมากยิ่งขึ้น มีการส่งทูตไปจีน และทรงรับราชทูตจากยุโรปถึง 6 ครั้ง อีกทั้งเกิดสนิธิสัญญาฉบับแรกระหว่างพระมหากษัตริย์ไทยกับต่างชาติคือสนิธิสัญญาเบอร์นีย์ กับประเทศอังกฤษ (จุลจักรพงษ์, 2560) แม้จะทรงติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น แต่ผู้คนโดยมากยังมองว่าพระองค์ยังทรงล้าสมัยอยู่มาก กระนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 3 สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกได้เข้ามายิทธิพลในพระบรมมหาราชวัง (วัลลุษ์ สุภาร, 2558) โดยยังไม่ปรากฏเป็นพระที่นั่ง แต่ปรากฏในส่วนกำแพงต่าง ๆ เช่น ประทวุสุนทรทิศา (ภาพที่ 7) ใช้ลวดลายประดับด้วยหินที่เรียกว่า สโคลร์ (Scroll) ตกแต่งด้วยโถประดับที่ส่วนยอด (วัลลุษ์ สุภาร, 2558) และการตกแต่งซุ้มพระสีหบัญชรด้วยแท่งแก้วสี จำคล้ายกรอบรูปแบบฝรั่ง ในรัชกาลนี้เน้นการบูรณะพระบรมมหาราชวังเป็นการใหญ่ อีกทั้งยังแสดงถึงคติความเชื่อแบบไทยยังคงสืบทอดด้วยการซ่อมแซมและรักษาไว้ให้เป็นยอดประสาน และสร้างพระที่นั่งมหิศรประสาน เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศพระบรมชนกานาถตามอย่างโบราณราชประเพณี

ภาพที่ 7 ประทวุสุนทรทิศา ที่กำแพงพระบรมมหาราชวัง
ที่มา: ชรินทร์ แซ่สัคร (2560)

ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น รัชกาลที่ 1 - 3 ยังทรงประทับที่หมู่พระมหาณเที่ยรตลอดรัชสมัย การคมค้าสามารถก้าวต่างชาติ ทั้งชาวจีนและตะวันตกส่งอิทธิพลให้เห็นในพระบรมหาราชวังโดยลำดับ ในลักษณะภาคเขียนศิลปกรรมจีนประกูลขึ้นในพระที่นั่ง กระทั้งเป็นการต่อเติมพระที่นั่งด้วยสถาปัตยกรรมและวัสดุอย่างจีน และก่อสร้างเป็นอาคารขนาดเล็กขึ้นในรูปแบบเก่าจีน และอาคาร อย่างตะวันตกในสวนข้าว และซุ้มประตู แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างและยอมรับอาชีวกรรม สถาปัตยกรรม เทคโนโลยีในการก่อสร้าง จากต่างชาติ หากแต่ยังไม่ทรงอิทธิพลถึงขั้นประกาศตนในฐานานุสกัดด้วยพระที่นั่ง ในขณะที่ศาลาขนาดเล็กหรือที่เรียกว่าพลับพลาโถง อย่างไทยสามารถดำเนินฐานานุสกัดด้วยพระที่นั่งได้ ดังเช่นพระที่นั่งสنانามจันทร์ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ 2 เช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงเกราะ ทางคติความเชื่ออย่างไทยที่ยังคงทรงอิทธิพลในพระบรมหาราชวังได้อย่างแข็งแรงและเข้มแข็ง

4.2 รัตนโกสินทร์ตอนกลาง

รัชกาลที่ 4 ทรงสนพระทัยวิทยาการสมัยใหม่แบบตะวันตกเป็นอย่างมาก ดังปรากฏว่าทรงตั้งวิทยาลัยภาษาอังกฤษได้ (จุลจักรพงษ์, 2560) ทรงจ้างมิชชันนารีสอนภาษาอังกฤษและความรู้ต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง ทรงจ้างนายแพทย์จากอังกฤษมาฝึกสอนแพทย์ไทย และทรงพัฒนาประเทศไทยให้ทันสมัยด้วยการอนุญาตคลอง ตัดถนน สร้างโรงพยาบาล แก้ไขภูมิภาคสินค้า และประการสำคัญคือทรงยอมรับวิทยาศาสตร์หรือหลักเหตุและผลที่พิสูจน์ได้ รวมทั้งเรื่องโลกกลมด้วยเครื่องยังคงผนวช ในขณะที่ยังคงยึดมั่นในคติไตรรูปมิอันเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิม (นริศ อาจยืนยง, 2553) ดังที่หนังสือพิมพ์ประเทศไทยสิงคโปร์เคยลงข่าวเมื่อครั้งทรงขึ้นครองราชย์ว่า “ทรงมีความคิดในแนวการยกฐานะทั่วไปกว้างข้ามเดินทัว่ไปขึ้นของพระองค์เป็นส่วนมาก” (จุลจักรพงษ์, 2560)

ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏพระที่นั่งใหม่มากมายในพระบรมมหาราชวัง ด้วยทรงมีพระราชประสงค์จะแสดงว่าสยามเป็นประเทศที่ทันสมัยและมีความทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ (Seviset & Qun, 2013) พระที่นั่งใหม่ที่ทั้งในแบบสถาปัตยกรรมไทยยอดปราสาท คือ พระที่นั่งอภารណีโภกป่าปราสาท และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างหมู่พระมหา曼เทียรใหม่นามว่า พระอภินานวนิเวศน์ ซึ่งนับได้ว่าพลิกโฉมราชสำนักไปโดยสิ้นเชิง มีลักษณะโดยเด่นคือเป็นอาคารขนาดใหญ่ ภายใต้รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก หน้าบันทรงจั่วแบบกรีก มีหอนพิสิฐเพื่อบอกเวลา มีการสร้างเดาฟ้า อีกทั้งตกแต่งภายใต้หัวเส้าห้องพระโรงพระที่นั่งองันต์สมบัติ (องค์เดิม) เป็นแบบคอรินเทียน (ภาพที่ 8) เป็นต้น กระนั้นก็มีการตกแต่งด้วยผ้าม่านซึ่งเป็นความนิยมตามอย่างจีน และกระเบื้องหลังคาดี แบบจีน โดยใช้ช่างไทยสร้างจากการเดินทางศึกษาดูงานจากต่างประเทศ จากภาพถ่ายและหนังสือ จึงปรากฏเป็นลักษณะมีเดิมเป็นแบบตะวันตกแท้ๆ เป็นที่นาเสียดายว่าหมู่พระมหา曼เทียรนี้ชำรุดทรุดโทรมลงมากและถูกรื้อลงในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยพระจุลเจศิริ ทรงพระทัยกับพระนครศรีฯ ซึ่งสร้างในสมัยเดียวกันได้ พระนครศรีรัตน์เป็นพระราชวังในต่างจังหวัดที่มีลักษณะสมพسانแบบไทยจีน และตะวันตก (European-Sino-Siamese) (Amnuay-ngerntra, 2007)

ภาพที่ 8 คาดฟ้าพระที่นั่งในพระอภินิหารนิเวศน์ (ซ้าย) หน้าบันแบบจั่วพระที่นั่งอนันตสมาคม (ร.4) และหอ
นาพิกาพระที่นั่ง (กลาง) ภายในพระที่นั่งอนันตสมาคม (ขวา)
ที่มา: แนะนำอย ศักดิ์ศรี (2537), แนะนำอย ศักดิ์ศรี และคณะ (2531)

ลักษณะแบบตะวันตกนี้ยังถูกประยุกต์เข้ากับพระที่นั่งแบบไทยคือพระที่นั่งสุทโธสารรย์ปราสาท ซึ่งได้ทรงพระกรุณาก่อสร้าง เกล้าฯ ให้บูรณะโดยเปลี่ยนสภาพในพระที่นั่งจากเดิมที่สร้างจากไม้เป็นเสาปูนกลมขนาดประมาณ 70 เซนติเมตร ทำบัวปลายเสา และบัวปูนฐานแบบตะวันตก หัวเสาประดับด้วยใบอะแคนธัส (Acanthus) แบบคอรินเทียน (Corinthian) เช่นเดียวกับสภาพใน ห้องพระโรงพระที่นั่งองันตสมາคุ (องค์เดิมในสมัยรัชกาลที่ 4) ในหมู่พระราชวังนิเวศน์ (ภาพที่ 9)

การรับเอารูปแบบตะวันตกครั้งใหญ่นี้ นับได้ว่าเป็นการพลิกภาพลักษณ์ของพระบรมมหาราชวังโดยสิ้นเชิง ดังที่กล่าวใน ข้างต้นว่าทรงต้องการแสดงประเทคโนโลยีตามชาติว่ามีอิทธิพลและทันสมัย รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไปนี้สัมพันธ์กับ การที่ทรงเปิดประเทศด้วยการทำสนิธิสัญญา กับ 13 ประเทศ ดังที่พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ อ้างถึงกรีกและโรมัน ว่าทรงขึ้น ครองราชย์ขณะที่อาชีวศึกษาเป็นขั้น ๆ เนื่องจากเป็นยุคการล่าอาณา尼คุณของชาติตะวันตก (จุลจักรพงษ์, 2560)

ภาพที่ 9 ภายในพระที่นั่งสุทโธสารรย์ปราสาท (ซ้าย) สถาปัตยกรรมไทยยอดปราสาท (ขวา)

ที่มา: แบ่งน้อย ศักดิ์ศรี และคณะ (2531)

ดังที่พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ อ้างถึงของโอล์ กล่าวว่าสยามเป็นหนึ่งในประเทศที่สุด ทรงต้องร่วม มือกับยุโรปเพื่อรองรับพัฒนาการล่าอาณา尼คุณ และทรงต้องໄลให้ทันสมัย 10 ปี ที่เดียว (จุลจักรพงษ์, 2560) ในขณะที่จีนได้ ลดบทบาทในราชสำนักลงไม่นาน ดังปรากฏการณ์การเลิกการส่งบรรณาการไปยังจีนดังเช่นทุกๆ ชาติที่เป็นมา

อย่างไรก็ได้ทรงแสดงองค์ใน 2 ลักษณะ คือ ยังคงสืบสานคติความเชื่อเดิมว่าพระมหาภักดิ์เป็นดังสมมติเทพ ใน ขณะยังมีสถาปัตยกรรมที่ต้องมีเหตุผลและพิสูจน์ได้ อันเป็นการตรั้งข้ามกันโดยสิ้นเชิง เช่นเดียวกับที่โปรดการทรงเสลี่ยง ในขณะที่ทรงรูปม้า จึงไม่แบกลกที่ปราภูทระกรุณาก่อสร้าง เกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งลักษณะสถาปัตยกรรมไทยยอด ปราสาทตามคติโบราณราชประเพณีท่ามกลางหมู่พระมหาณูริยแบบตะวันตก ในยุคของพระองค์ตะวันตกแสดงอิทธิพล ได้อย่างชัดแจ้งและสามารถข้ามผ่านกรอบคติความเชื่อ โดยสามารถนำพากลามเป็นตะวันตกคำรำฐานนุสักดิ์พระที่นั่งและ หมู่พระมหาณูริยใหม่ในพระบรมมหาราชวังได้ในที่สุด

รัชกาลที่ 5 ในรัชสมัยนี้พระองค์ทรงสามารถต่อต้านการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามอย่างสมเด็จพระบรมชนก เนื่องจากยังอยู่ในยุคตะวันตกล่าอาณา尼คุณและในท้ายที่สุดได้เกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 ในรัชสมัยของพระองค์ สิ่งที่ถูก พัฒนาอย่างชัดเจนคือพระที่นั่งแบบตะวันตกที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น กระทั่งทรงให้สถาปนิกชาวตะวันตกเป็นผู้ออกแบบพระที่นั่ง คือพระที่นั่งจักรีมหาราชในที่สุด ในรัชกาลนี้ได้ทรงพระกรุณาก่อสร้างใหม่ คือ หมู่ พระที่นั่งจักรีมหาราช ซึ่งประกอบด้วยพระที่นั่ง 11 องค์ (ภาพที่ 10)

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ถือเป็นพระที่นั่งองค์สำคัญในหมู่พระที่นั่งนี้ องค์พระที่นั่งเป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกแบบนีโคลาสิก (Neoclassicism Style) เรียกว่าสถาปัตยกรรมยุโรปสมัยสมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรีย ผสมผสานหลังคาทรงไทยยอดปราสาทแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณี (แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2507) โดยจอน คุณิช สถาปนิกชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นสถาปนิกชาวต่างชาติดินแดนแรกที่รับราชการในราชสำนัก ราช.ค.ศ.1892 (Seviset & Qun, 2012) เป็นผู้ออกแบบ แต่ได้เปลี่ยนแบบหลังคาเดิมเป็นยอดปราสาทตามอย่างอุปถยาซึ่งมีปราสาท 3 หลังเรียงกัน อีกทั้งคติการสร้างปราสาทถือเป็นพระเกี้ยรติศิลป์อันยิ่งสำหรับพระมหากษัตริย์ไทย พระที่นั่งหมู่นี้มีขนาดกว้างใหญ่มาก ภายนอกเป็นแบบตะวันตกทั้งล้วน แต่ถึงกระนั้นภายนอกพระที่นั่งหรือห้องต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันถูกเชื่อมต่อด้วยชาน พระระเบียง อัปจันทร์ (บันได) และสวนอ่างแก้ว หมู่พระที่นั่งนี้เป็นพระวิมานที่ประทับของพระมหากษัตริย์ และพระบรมราชินี อีกทั้งใช้ในการให้เฝ้าทูลกระลือพระบาท และห้องพระโรงสำหรับรับแขกเมื่อองเหມื่อนดังหมู่พระมหามณฑียร ห้อง 2 หมู่เดิม (หมู่พระมหามณฑียร รัชกาลที่ 1-3 และหมู่พระอภิเนวินิเวศน์ ร.4)

แม้การตกแต่งห้องภายนอกและภายใน รวมทั้งเครื่องเรือนต่าง ๆ จะคง玳瑁วิจิตรตระการตาแบบตะวันตกแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชั้นบนสุดของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทของคุณหลีชั่งเป็น หอพระบรมอัญชิ ตกแต่งอย่างไทย อันวิจิตรดงาม และในรัชสมัยนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งรูปทรงไทยยอดปราสาทอีกหนึ่งองค์ คือ พระที่นั่งศิวลาลัยมหาปราสาท เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปบูรพกษัตริย์ในรัชกาลก่อน 4 พระองค์ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาปัตยกรรมในพระบรมมหาราชวังแม้จะยอมเปิดกว้างรับເວາແບບตะวันตก แต่สถาปัตยกรรมไทยยึดโยงด้วยคติความเชื่อไตรภูมิโดยเฉพาะอย่างยิ่งแสดงให้เห็นผ่านพระที่นั่งยอดปราสาท (อรรถพล สาตุ่ม, 2549)

รูปแบบในการสร้างพระที่นั่นในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังคงดำเนินไปในลักษณะเช่นเดียวกับสมัยรัชกาลที่ 4 คือ ผสมผสานระหว่างไทยแท้ตามคติความเชื่อไตรภูมิอย่างโบราณ ควบคู่ไปพร้อม ๆ กับการยอมรับตะวันตกเพื่อการแสดงตนว่าสยามเป็นประเทศที่ทันสมัยทัดเทียมนานาอารยประเทศ และในรัชสมัยนี้เองมีเหตุการณ์สำคัญคือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชนิเวศน์เพื่ออยู่ไปประทับ คือ พระราชนิเวศน์สุธสิริ เนื่องจากพระบรมมหาราชวังเต็มไปด้วยอาคารจำนวนมาก และคับแคบ ทำให้สภาพอากาศและสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมที่จะทรงประทับ และเมื่อพระราชวังใหม่แล้วเสร็จก็ได้ทรงย้ายไปประทับตลอดพระชนม์ชีพในช่วงท้ายรัชกาล ทำให้พระบรมมหาราชวังลดบทบาทลงไปนับแต่นั้นเป็นต้นมา โดยพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเสด็จมาประทับเป็นครั้งคราวเท่านั้น โดยทรงใช้ในการพระราชพิธีสำคัญ เช่นพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีเฉลิมพระราชนิเวศน์ และเสด็จออกรับแขกเมื่อหรือเสด็จออกมหามาศมีเพียงเท่านั้น จนกระทั่งรัชกาลปัจจุบัน

ภาพที่ 10 หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท สมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา: แบ่งน้อย ศักดิ์ศรี และคณะ (2531)

รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณ้าโปรดเกล้าฯ สร้างพระที่นั่งเพียง 2 องค์เท่านั้น ในพระบรมหาราชวัง ซึ่งเป็นลักษณะพลับพลาโงขนาดเล็กอย่างไทยทั้ง 2 องค์ คือ พระที่นั่งสีตลาภิรมย์ในสวน ด้านหลังพระที่นั่งบรมพิมาน และพระที่นั่งราชฤดีในเขตพระมหามณฑลเที่ยร อาจ เพราะเหตุผลดังกล่าวในข้างต้น ที่มิได้ทรงประทับเป็นการถาวรในพระบรมหาราชวัง เช่นในรัชกาลก่อน อีกทั้งพื้นที่อันแคบเกินกว่าจะสร้างพระที่นั่งขนาดใหญ่เพิ่มเติมได้อีก กระนั้นก็ต้องริบราชวัง ในต่างจังหวัดที่ทรงพระกรุณ้าโปรดเกล้าฯ ให้สร้างนั้นก็ยังดำเนินไปในลักษณะเช่นเดียวกับรัชกาลที่ 4 และ 5 คือ พระราชนิเวศน์มุคุตหายวัน และพระราชนิเวศน์สันมณฑลฯ ซึ่งมีพระที่นั่งผสมผสานทั้งอย่างไทยและตะวันตก แต่เป็นที่น่าสังเกต ประการสำคัญคือ ไม่มีการสร้างพระที่นั่งยอดปราสาทเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศอย่าง

ตามอย่างโบราณราชประเพณีมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา นับจากรัชกาลที่ 5 ที่เสด็จประทับพระราชวังดุสิตในช่วงปลายรัชกาล รัชกาลต่อ ๆ มา ก็ทรงประทับที่พระราชวังดุสิตเป็นหลักเช่นกัน โดยเป็นพระที่นั่งองค์เดียว ไม่เป็นไปอย่างโบราณซึ่งมักเป็นหมู่พระมหามณฑลเที่ยร เช่น พระที่นั่งอัมพรสถาน พระตำแหน่งจิตรลดาโรหูรา เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงคติอย่างโบราณราชประเพณีได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อรูปแบบพระที่นั่งอันเป็นที่ประทับด้วยเช่นกัน

4.3 รัตนโกสินทร์ตอนปลาย

รัชกาลที่ 7-8 ในสมัยรัชกาล 7 นี้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และในสมัยรัชกาลที่ 8 ทรงเสด็จศึกษาต่อต่างประเทศ อีกทั้งเกิดสังคมโลกและสังคมมหาเอเชียบูรพา อีกทั้งการจะสร้างพระที่นั่งในพระบรมหาราชวังตามอย่างรัชกาลก่อนต้องของบประมาณจากรัฐบาล และได้รับการปฏิเสธอย่างรุนแรง จึงอาจเป็นเหตุผลหลายประการที่ประกอบทำให้มีการสร้างพระที่นั่งในพระบรมหาราชวังหรือพระราชวังอื่น ๆ อีกเลย

รัชกาลที่ 9 เดิมเมื่อทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ สำนักพระราชวังเห็นสมควรให้ชื่อรวมแซมปรับปูรุ่งหมู่พระที่นั่ง จักรีมหาปราสาทเพื่อเป็นที่ประทับในพระบรมหาราชวัง แต่เนื่องจากต้องใช้งบประมาณเป็นอันมาก จึงได้แบ่งงบประมาณออกเป็นการซ่อมแซมพระที่นั่งที่ต้องใช้ในการพระราชพิธีสำคัญเสียก่อน ต่อมาทรงพระกรุณ้าโปรดเกล้าฯ ให้รัชกาลที่ 7 หมุนเวียนทั้งหมด เหลือเพียงพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และสร้างพระที่นั่งขึ้นใหม่ก่อน 2 องค์ แทนองค์เดิมในระยะแรก เพื่อใช้สำหรับพระราชทานเลี้ยงและรับแขกเมืองต่าง ๆ คือ พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์และพระที่นั่งสมมติเทราชาอุปบัติ พระที่นั่ง 2 องค์นี้สร้างขึ้นต่อเนื่องกับห้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทโดยมีพระทวารเชื่อมไปในทิศตะวันตก และทิศตะวันออกในลักษณะสถาปัตยกรรมตะวันตกคล้ายอย่างเดิม พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์ใช้ในการพระราชทานเลี้ยง และไม่แขวนโคมระย้าดังเดิม อีกทั้งยังมีพื้นเสมอห้องพระโรงกลาง ส่วนพระที่นั่งสมมติเทราชาอุปบัตินั้น มีการลดทอนรายละเอียดลดลายในการตกแต่งภายในอย่างมาก พระที่นั่งทั้งสององค์ก่อสร้างด้วยระบบหินทันสมัยขึ้น ลักษณะก่ออิฐถือปูน โครงสร้างหลังคา คานชนิดคอนกรีตเสริมเหล็ก เทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก ปูทับด้วยไม้หรือหินอ่อน (แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2507)

ต่อมาทรงมีพระราชประสงค์ให้มีพระที่นั่งสำหรับการพระราชทานเลี้ยง เนื่องจากในการพระราชทานเลี้ยงแต่ละครั้งต้องเชิญผู้เข้าร่วมงานจำนวนมากไม่ต่ำกว่า 170 คน ปัจจุบันในการพระราชทานเลี้ยงจำเป็นต้องแยกหลาย ๆ พระที่นั่งประกอบกันในครั้งหนึ่ง ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นการไม่เหมาะสม จึงมีพระราชประสงค์ให้มีพระที่นั่งที่สามารถจุคนได้ประมาณ 250 คน จึงได้มีการสร้างพระที่นั่งบรมราชสักดิยมหงหาร ขึ้นเป็นพระที่นั่งองค์ที่ 4 ในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท รวมพระที่นั่งที่สร้างในรัชกาลนี้ 3 องค์ ด้วยกัน พระที่นั่งองค์นี้เป็นไปในลักษณะคล้ายคลึงกับที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 คือตะวันตกผสมผสานตะวันออก โดยมีฐานพระที่นั่งแบบตะวันตกต่างต่ำกว่าองค์พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท แต่องค์พระที่นั่งเป็นแบบไทย หลังคาเรือนยอดขั้นหลาวยันต์ชั้นคล้ายหมุน

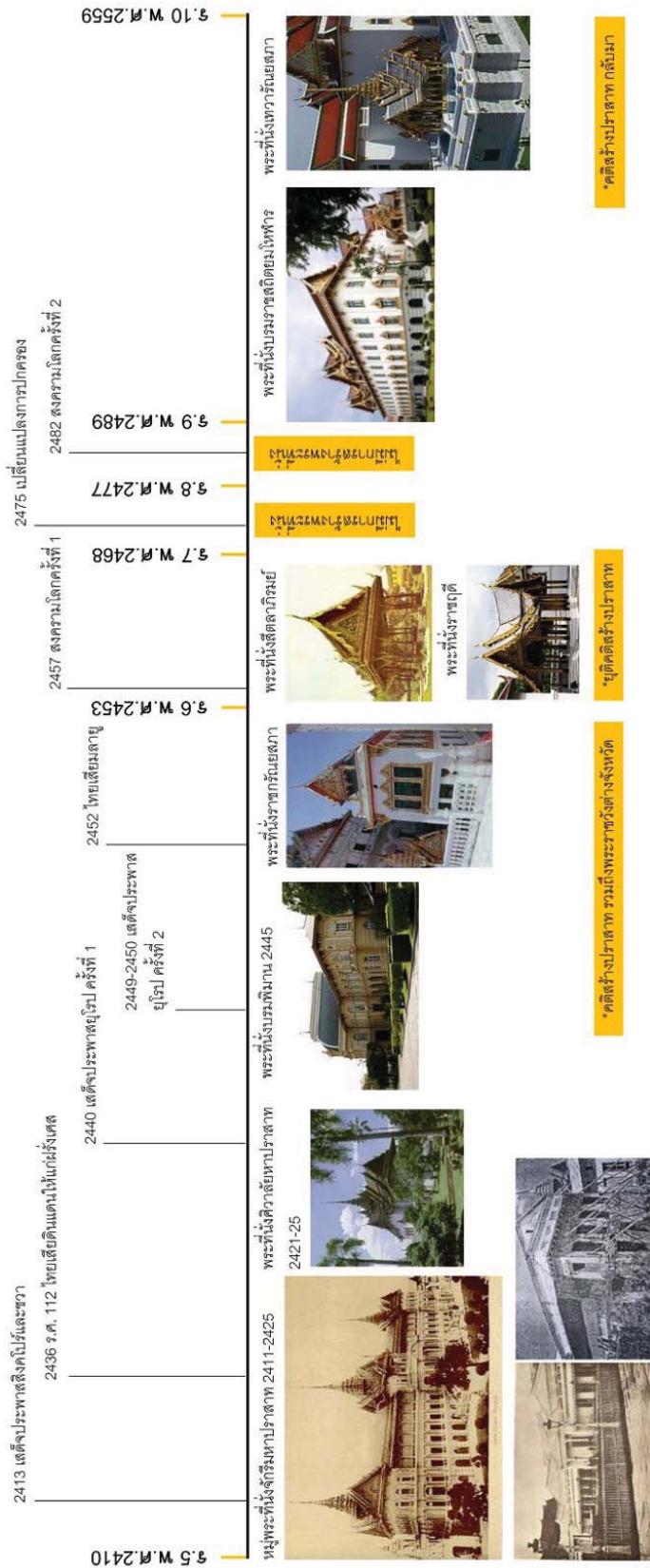
พระมหามนต์ชัยและพระมหาปราสาท แต่ภายในตกแต่งแบบตะวันตกคล้ายพระที่นั่งองค์เดิมที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ถูกรื้อลง แต่ลวดลายในการตกแต่งภายในลดลงไปมาก ปราภภารณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับพระที่นั่งที่สร้างครั้งนี้ นอกจากเป็นการกลับมาสร้างพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังอีกรั้งนับจากการสร้างครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 6 แล้วนั้น พระที่นั่งยังมีขนาดใหญ่ โถสมดังชื่อพระที่นั่งบรมราชาสติตย์มหามงคล (ภาพที่ 2) อีกทั้งพระที่นั่งปราภภารณ์ในลักษณะอย่างไทยคล้ายไม่ต้องคำนึงถึง การแสดงตนให้ต่างชาติมองต้องตามอย่างเพื่อแสดงความทันสมัยอีกด้วย และด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไปมาก เทคโนโลยีในการก่อสร้าง จึงเปลี่ยนแปลงไป โดยมีทั้งงานระบบ และอัฒจันทร์เข้าสู่พระที่นั่งมีการนำบันไดเลื่อนมาติดตั้งเพิ่มเติมเพื่อการเดินพระราชดำเนิน ได้โดยสะดวก (ภาพที่ 11) อีกทั้งประการสำคัญอีกประการหนึ่งคือมีการสร้างพระที่นั่งยอดปราสาทตามโบราณราชประเพณีในการเฉลิมพระเกียรติยศขึ้นอีกรั้งนับจากการสร้างครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นการสะท้อนถึงคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิอันแข็งแกร่ง ซึ่งสืบทอดมาจากการอยุธยาได้กลับมาอีกรั้งหนึ่ง คือพระที่นั่งเทวารัณยสภากซึ่งชื่อว่า "บันฐานพระ" ที่นั่งแบบตะวันตก (ภาพที่ 2) เช่นเดียวกับพระที่นั่งบรมราชฯ ทางทิศใต้ในเขตพระราชฐานชั้นใน ซึ่งมีลักษณะคล้ายพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาทในสมัยรัชกาลที่ 4 อีกด้วย ดังสามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงตามที่ช่วงเวลาตามแผนผังที่ 1

ภาพที่ 11 อัฒจันทร์ต่อเนื่องจากห้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ที่มา: พระที่นั่งบรมราชาสติตย์มหามงคล (2550)

แผนผังที่ 1 (ต่อ) แสดงความตื้นพื้นที่ทางพื้นและสถาปัตยกรรมในแต่ละชั้น

卷之三

5. สรุปผลการวิจัย

ลักษณะสถาปัตยกรรมพระที่นั่งนี้ได้รับอิทธิพลจากศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยีด้านชาติทุกยุคทุกสมัย ควบคู่กับคิดความเชื่อในเรื่องที่อยู่คุ้งกับสถาบันพระมหากษัตริย์อันสืบทอดมาจากสมัยอยุธยา อิทธิพลจากศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี ต่างชาติที่ปรากฏ คือ แบบจีนและตะวันตก ในลักษณะค่ายเป็นค่ายไป จากศิลปกรรมในการตกแต่ง เช่น ภาพเขียน คีบคลาน เป็นชุมประตุ ส่วนต่อเติมมุขระสัน และก่อร่างเป็นอาคารขนาดเล็กคือ ศาลาและเก่งแบบจีนและตะวันตก กระทั้งในที่สุดได้ถูกผสมผสานไทย - จีน - ตะวันตก ในลักษณะเลียนแบบเป็นหมู่พระที่นั่งในสมัยรัชกาลที่ 4 คือ หมู่อภินิหารนิเวศน์ และค่าย ๆ วิวัฒนาการในแบบผสมผสานไทย - ตะวันตกแท้ในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ภายนอกองค์พระที่นั่งและภายในเป็นแบบตะวันตก แต่มียอดปราสาทแบบไทยประเพณี หรือพระที่นั่งราชรัตนยสภาภายนอกเป็นแบบไทยแต่ ภายในเป็นแบบตะวันตก กระทั้งพัฒนาถึงขีดสุดคือเป็นแบบตะวันตกทั้งองค์ คือ พระที่นั่งบรมพิมาน อิทธิพลของต่างชาตินี้สามารถสรุปโดยแบ่งเป็นยุคได้ดังนี้

ยุคที่ 1 รัชกาลที่ 1 - 2 - 3 ชาติจีนเด่น แทรคจีนในเชิงศิลปกรรมแบบจีน ในลักษณะภาพวาดตกแต่งภายในหมู่พระมหาณฑีร ในสมัยรัชกาลที่ 1 กระทั้งก่อร่างเป็นสิ่งก่อสร้างขนาดเล็ก คือ ทางเขื่อมมุขระสันและเก่งจีน ขณะที่ตะวันตกสอดแทรกมาได้บ้าง ในลักษณะศาลาตะวันตกและชุมประตุ ในสมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 รูปแบบและรูปทรงทั้งจีนและตะวัน

ยุคที่ 2 รัชกาลที่ 4 - 5 - 6 ชาติติดตะวันตกหรืออิทธิพล พระที่นั่นเมื่อลักษณะเลียนแบบตะวันตกผสมผสานจีนเล็กน้อย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 4 คือหมู่พระอภินิหารนิเวศน์ ปรากรูปหอนานพิการ คาดฟ้าแบบตะวันตก ใช้กระบวนการเลียนแบบโดยนัยซ่างชาวไทย และยังปรากฏลักษณะการผสมผสานต่อเนื่องมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และวิวัฒนาการเป็นแบบตะวันตกแท้ซึ่งออกแบบโดยสถาปนิกชาวตะวันตกเต็มรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น พระที่นั่งบรมพิมาน ที่เป็นสถาปัตยกรรมไทยอย่างชัดแจ้งกว่าเดิม และมีการสร้างยอดปราสาทอีกรั้งนับจากสร้างครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 5

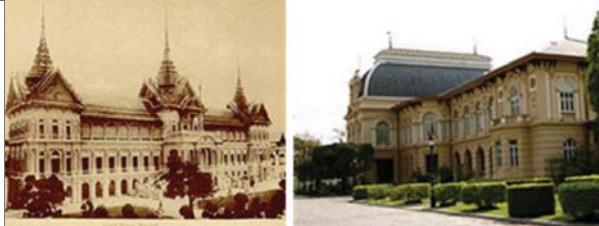
ยุคที่ 3 รัชกาลที่ 7 - 8 ว่างเว้น เป็นยุคที่ไม่มีการสร้างพระที่นั่นในพระบรมมหาราชวัง

ยุคที่ 4 รัชกาลที่ 9 การกลับมาหรือเกิดใหม่ พระที่นั่นมีการสร้างอีกรั้งในสมัยรัชกาลที่ 9 โดยยังคงเป็นไปในลักษณะผสมผสานทั้งไทยประเพณีและตกแต่งภายในแบบตะวันตก นอกจากการกลับมาสร้างพระที่นั่นในพระบรมมหาราชวังครั้งสำคัญ พระที่นั่งยังปรากฏลักษณะสถาปัตยกรรมไทยอย่างชัดแจ้งกว่าเดิม และมีการสร้างยอดปราสาทอีกรั้งนับจากสร้างครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 5

ตารางที่ 1 การสรุปลักษณะสถาปัตยกรรมแต่ละรัชสมัย

ยุค	รัชสมัย / ลักษณะ	ภาพพระที่นั่น
ชาติจีนเด่น	รัชกาลที่ 1 : พ.ศ. 2325 ศิลปกรรมจีน ในพระที่นั่น	
	รัชกาลที่ 2 : พ.ศ. 2352 ส่วนต่อเติมพระที่นั่น อาคารตะวันตก และเก่งจีน	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ยุค	รัชสมัย / ลักษณะ	ภาพพระที่นั่ง
	รัชกาลที่ 3 : พ.ศ.2367 ชั้มประตุแบบตะวันตก	
ชาติตะวันตกทรง อิทธิพล	รัชกาลที่ 4 : พ.ศ.2394 ไทย-จีน- ตะวันตก ในลักษณะเลียนแบบ ตะวันตก เด่นชัด	
	รัชกาลที่ 5 : พ.ศ.2410 ไทย - ตะวันตก เกิดเป็นตะวันตกแท้ทั้ง องค์	
	รัชกาลที่ 6 : พ.ศ.2453 ไทย	
เว้นว่าง	เว้นว่าง รัชกาลที่ 7-8 : พ.ศ.2468 - 2488 เวนว่างจาก การสร้างพระที่นั่งในพระบรม มหาราชวัง	เว้นว่างจากการสร้างพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง
การกลับมา	รัชกาลที่ 9 : พ.ศ. 2489 - 2559 ไทย/ไทย - ตะวันตก	

6. เอกสารอ้างอิง

- จุลจักรพงษ์. (2560). เจ้าชีวิต พงคาวดาร 9 รัชกาลแห่งราชวงศ์จักรี. กรุงเทพฯ: ริเวอร์ บุ๊คส์.

ชรินทร์ แฉมศาร. (2560). อัศจรรย์ !! 12 ประทุมธรรมมหาราชวัง อ่านซื้อปกติว่าไฟเราะอ่านย้อนหลังยิ่งหยดย้อยกว่า. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.tnews.co.th/headshot/322967/อัศจรรย์-!!-12-ประทุมธรรมมหาราชวังอ่านซื้อปกติว่าไฟเราะอ่านย้อนหลังยิ่งหยดย้อยกว่า> [สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2563].

นริศ อาจยืนยง. (2553). โครงการมีคติในงานออกแบบพุทธสถาปัตยกรรมสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แน่น้อย ศักดิ์ศรี, ไขแสง ศุขวัฒน์ และผุสดี ทิพทัศ. (2531). สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

แน่น้อย ศักดิ์ศรี. (2537). มาตรฐานสถาปัตยกรรมกรุรัตน์โกสินทร์. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

วัลลุณช์ สุภาร. (2558). ทรงด้านภัยด้วยงานสถาปัตย์. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/677322> [สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2563].

สำนักพระราชวัง. (2550). พระที่นั่งบรรราชาลักษณ์โดยพระ. กรุงเทพฯ : นิวไวเต็ก.

แสงสูรย์ ลดาวัลย์. (2507). พระมหาปาราสาทและพระราชนูนตียรลสถานในพระบรมมหาราชวัง. กรุงเทพมหานคร : พระจันทร์.

อรรคพล สาตุ์ม. (2549). การเปลี่ยนแปลงพระมหิดลความรู้ : คติทางศิลปะ-ภูมิสิศาสตร์สถาปัตยกรรม ของวัดสองฝั่งโขง. วารสารชุดภูมิภาคศึกษาสำหรับรวมบทคัดย่อและข้อเขียน อาจารย์ นักศึกษาปริญญาโท ภูมิภาคศึกษา, 1(1), 90-103.

Amnuay-ngernta, S. (2007). King Mongkut's political and religious ideologies through architecture at Phra Nakhon Kiri. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 10(1), 72-88.

Seiset, S. & Qun, L. J. (2012). Western architecture in Grand Palace, under Thai social and cultural conditions in the early reign of King Chulalongkorn. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(10), 2555 - 2562.

Seiset, S. & Qun, L. J. (2013). The Reflection of the relationship between the social context and the architecture in the Thai Royal Court. *History Research*, 1(2), 25-31.